Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 289

Internetbiztonság Magyarországon és az Európai Unióban

Baracsi Katalin

Az internet megjelenésével sokan úgy vélték, hogy a népszerűsége, az iránta való rajongás idővel elmúlik, sőt az internet sosem lesz olyan népszerű, mint egykor a televízió volt. Naiv dolog volt ezt gondolni. Digitális világunkban az internet behálózza mindennapjainkat. Szinte már nem is tudunk élni nélküle. Aki nem használja, vagy nincs rajta valamelyik közösségi oldalon, azt már-már kiveti magából a társadalom. A lehetőségek tárházát nyújtó internet azonban nemcsak pozitívumokat rejt magában. A következőkben az Európai Unió Safer Internet Plus programjáról, és az interneten egyre nagyobb számban előforduló sexting és grooming nevű jelenségekről, internetbiztonságról, jogi fellépésről szeretnék néhány gondolatot megosztani.

Internetbiztonság hazai és uniós keretek között

Az internet megállíthatatlan térhódításával közel egy időben az Európai Unió felismerte, hogy ki kell dolgozni az online világ biztonságát érintő intézkedéseket, mert a nethasználók számának növekedésével párhuzamosan egyre több visszaélésnek is a színtere lett a virtuális világ. Az Unió első körben meghirdette a Safer Internet (Biztonságos Internet programját), majd néhány évvel később a Plus szóval megtoldva tovább bővítette

Dr. Baracsi Katalin, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának PhD-hallgatója, a Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet jogásza (katalin.baracsi@gmail.com).

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 290

eszköztárát, lehetőségeit. Ez azt jelentette, hogy minden tagállamnak kötelező létrehozni egy olyan egy- vagy többtagú konzorciumot, amely a biztonságos internetezést népszerűsíti hazájában. A Safer Internet Plus program célja – az Európai Unió által közvetített értékrenddel összhangban – az internet és online-technológiák használatának biztonságosabbá tétele, különösen a gyermekek számára, és a jogellenes, valamint káros tartalom elleni küzdelem hatékonyságának biztosítása.

A Safer Internet Plus program célja ... az internet és online-technológiák használatának biztonságosabbá tétele ...

A megfogalmazott célok a következő eszközökkel valósíthatóak meg:

- Forródrótok (hotline) az illegális és káros tartalmak elleni küzdelemért, segélyvonal (helpline), e-mailes és chat-konzultáció gyerekeknek és fiataloknak, akik káros, veszélyes tartalmakkal vagy zaklatással találkoztak az interneten;
- Tudatosság növelése a felhasználók körében;
- Kéretlen és káros tartalmak elleni küzdelem (szűrőrendszerekkel, információcserével, gyermekvédelmi intézkedésekkel, szorosabb rendőrségi/bűnüldözői együttműködéssel);
- Biztonságosabb környezet népszerűsítése (hangsúly az önszabályozáson).

A magyarországi konzorcium a fenti tevékenységek mindegyikét lefedi. Nézzük meg őket közelebbről, hogy kik is és milyen eszközökkel járulnak hozzá a netes biztonsághoz.

A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat 1990-ben alakult, 1998 óta kiemelten közhasznú szervezetként működik; célja a fizikailag és értelmileg sérült, az árva és más rászoruló gyermekek felkarolása, életkörülményeinek javítása, jövőjük megalapozása, valamint hatékony fellépés a gyermekvédelemmel és egyéb, fiatalkorúakkal kapcsolatos kérdésekben. Az európai Safer Internet Plus programban tudatosságnövelő központként a gyermekek, szülők, tanárok és a döntéshozók felvilágosítását, a program népszerűsítését tűzte ki célul. Szeretné elérni, hogy az országban minél több internethasználó böngészhessen biztonságos körülmények között, illetve, hogy probléma esetén az érintettek tudják, kihez fordulhatnak. Ennek érdekében számos eszközzel hívja fel a társadalom figyelmét

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 291

a biztonságos internethasználat fontosságára. Konferenciák, rendezvények, kampányok során tudatosítja a világháló veszélyeit, és elkerülésük hatékony és egyszerű eszközeit mutatja be. Szakemberei, trénerei ingyenes előadásokat, foglalkozásokat tartanak diákok, tanárok, szülők, szociális munkások számára a biztonságos internet- és mobilhasználatról.[1]

A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány kiemelten közhasznú szervezet, 1993 óta működik. Célja, hogy a gyerekek valódi odafigyelést, elfogadást, a bajban segítséget kapjanak, valamint hogy széles körű, gyors, ingyenes elérhetőséget biztosítson számukra.

Ifjúsági és Gyerektelefon: a 116 111 hívószámon az egész országból nonstop elérhető ingyenes, anonim telefonszolgálat. A gyerekeket, fiatalokat meghallgatják, veszélyhelyzetben intervencióval segítik őket.

Eltűnt Gyerekek Segélyvonala: a 116 000 hívószámon krízisvonal a szökésben lévő vagy azt fontolgató gyerekek számára, támogatás az eltűnt gyerekek hozzátartozóinak.

Internet Helpline: online (e-mail: www.kek-vonal.hu/emil és chat: chat.kek-vonal.hu) és telefonon (116 111) elérhető tanácsadás fiataloknak, akik káros, veszélyes tartalmakkal vagy zaklatással találkoztak az interneten.

Szakember Vonal: Konzultáció gyerekekkel hivatásszerűen foglalkozó szakembereknek, illetve bármely felnőttnek, gyermek ügyében (szakemberek@kek-vonal.hu).

Kék Vonal Gyerekjogász: Segítséget nyújt gyerekekkel kapcsolatos jogi kérdésekben (gyerekjogasz@kek-vonal.hu).[2]

A Puskás Tivadar Közalapítvány (PTA) kettős feladatot lát el a projekt keretén belül. Egyrészt 2011 májusa óta működteti a Biztonságosinternet Hotline-t, amely egy online felület káros, illegális és jogsértő tartalmak bejelentésére. Másrészt a PTA-n belül működő Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ (PTA CERT-Hungary) üzemelteti a konzorcium honlapját. A PTA CERT-Hungary közfeladatának tekinti az informatikai és hálózati biztonsággal kapcsolatos tudatosság növelését, illetve a gyermekek védelmének biztosítását, ennek jegyében működteti a www.biztonsagosinternet.hu weboldalt, amely közérthetően ír le mindent, amit a biztonságos internetezésről tudni érdemes. A weboldal lehetőséget nyújt az interneten fellelhető jogsértő, káros és veszélyes tartalmak bejelentésére is. A Biztonságosinternet Hotline szolgáltatás létrehozásával az a cél, hogy lehetősége legyen a jó szándékú állampolgároknak megvédeni

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 292

gyermekeik biztonságát az interneten anélkül, hogy ezzel a hatályos jogi szabályozás szerint szükségszerűen együtt járó esetleges hátrányos következményeket és további eljárásokat vállalniuk kellene. A Hotline elsődleges célja, hogy az internetről a lehető legrövidebb idő alatt eltűnjenek azok a káros, illegális és jogsértő tartalmak, amelyek veszélyesek lehetnek a gyermekek fejlődése szempontjából. Ezért az operatív működés szoros együttműködést kíván a magyar hatóságokkal, az internetszolgáltatókkal a hatályos jogszabályok alapján, illetve a nemzetközi INHOPE szövetség tagjaival külföldi illetékesség esetén.[3]

Új jelenségek a világhálón

Néhány évvel ezelőtt került be a Büntető Törvénykönyvbe a zaklatás tényállása. Ki gondolta volna akkor, hogy nem telik el sok idő és megjelenik ennek virtuális változata. Az internetes zaklatás azt jelenti, hogy valaki az internetet vagy mobil eszközöket arra használja, hogy szándékosan bántson másokat. Miben más a „hagyományos" zaklatáshoz képest? Mivel a virtuális világban történik, a nap 24 órájában bántva vagy fenyegetve érezheti magát az ember. Sokszor nehéz beazonosítani a zaklatót, mivel le tudja tiltani a telefonszámát, vagy név nélkül fel tud tenni dolgokat a netre. Egyszerre több embert célozhat meg, akik közül sokan elsőre nem is ismerik fel, hogy zaklatásnak vannak kitéve. Az internetes zaklatás egyetlen „pozitívuma", hogy bizonyítható. Hagyományos zaklatásnál előfordulhat, hogy az egyik ember szava áll szemben a másikéval, de ha az interneten zaklatnak, lementhetünk szövegeket, vagy kinyomtathatunk e-maileket, üzeneteket, honlapokat. Ezek pedig bizonyítékként felhasználhatóak, segítségükkel elkaphatják a zaklatót, és megakadályozhatják, hogy másokkal is ezt tegye.

Néhány szó az adathalászatról

Az interneten a legtöbb visszaélést még mindig az adathalászok jelentik. Óvatlanok vagyunk a virtuális világban, és könnyedén osztjuk meg személyes adatainkat honlapokkal, más emberekkel anélkül, hogy felmérnénk ennek beláthatatlan következményeit. Mi az adathalászat tulajdonképpen? Olyan megtévesztés, amikor személyes adatainkhoz próbálnak jogszerűtlen módon hozzájutni. Ezek lehetnek a jelszavak, a mailfiókok

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 293

hozzáférhetősége vagy a netes bankolások információi. Tulajdonképpen minden velünk kapcsolatos adattal, jelszóval vissza lehet és vissza is tudnak élni, ezért az adathalászoknak szinte mindegy, mi kerül a kezükbe, azt megpróbálják majd felhasználni. Az adathalászok a leggyakrabban azzal próbálkoznak, hogy megbízhatónak tűnő helyről vagy megbízhatónak tűnő feladótól érkező e-mailben egyszerűen elkérik a fenti adatokat, és mindig találnak olyan embert, aki figyelmetlenségből kiadja azokat.

Senkit sem kell arról meggyőzni, hogy az internethasználók nagy része a 14–18 éves korosztályból kerül ki. Ők már, ahogy egyesek tréfásan fogalmaznak, számítógéppel, mobiltelefonnal együtt jöttek a világra, hiszen ezeket az eszközöket már azelőtt játszi könnyedséggel tudják használni, mielőtt beszélni tudnának. A következőkben ezt a korosztályt érintő két érdekes és tanulságos jelenségre – a sextingre és a groomingra – szeretném ráirányítani a figyelmet. Mindkettő megelőzésében meghatározó a gyereket, kamaszt körül vevő család és a tágabb szociális háló.

Mi a sexting?

Ez azt jelenti, ha valaki saját magáról kihívó pózban vagy öltözetben képet készít, és elküldi barátjának/barátnőjének MMS-ben, e-mailen, egyéb módon. Ha egyszer egy képet elküldünk valakinek, elveszítjük a kontrollt felette. Láthatják a családtagok, a barátok, a jövőbeni munkaadó, és akár egy rossz szándékú támadó birtokába is kerülhetnek. Kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet a képen szereplő, zaklatás, kellemetlen megjegyzések célpontjává válhat. Mert ha nem vigyázunk, könnyen poszt, lájkolás, megosztás, kommentelés lesz belőle. Ez csak egy kis ízelítő azokból a dolgokból, amelyek egy ilyen kép elküldésével megtörténhetnek. Az is egyértelmű, hogy egy kontrollunk alól kikerült kép nemcsak az érintett gyerek, hanem környezete egészének életét is megkeseríti. A magyarázkodás pedig ilyenkor már késő. Egy bizalmas légkörű családban, jó beszélgetésekkel kialakíthatók az internetezés szabályai, az úgynevezett net-etikkett. Ahol mindent meg lehet beszélni, ott a fiatalok az önmegvalósításnak, önkifejezésnek nem ezt a módját fogják választani. Fontos ugyanakkor pár szót arról is szólni, hogy mit tehetünk akkor, ha egy kép kikerül az ellenőrzésünk alól. Ha egy kép vagy videó felkerült egy közösségi site-ra, értesíteni kell a szolgáltatót, és kérni kell annak eltávolítását. Arról sem szabad elfelejtkez-

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 294

nünk, hogy aki 18 év alatti személyről illetlen képet küld tovább vagy publikál, törvénysértést követ el.

GROOMING

Magyar kifejezés egyelőre nincs rá. Ha a szó szerinti fordításból indulunk ki, akkor a behálózás, becserkészés szóval írhatjuk körül a jelenséget.

A közösségi oldalak terjedésével leegyszerűsödtek az ismerkedés szabályai. Ha valakivel találkozik az ember egy táborban, sportrendezvényen, konferencián, már szinte az az első kérdés, hogy fent van-e valamelyik közösségi oldalon. A gyors visszaigazolások természetesen az esetek nagy részében valódi kapcsolatokat jelölnek, és nagyban leegyszerűsítik a mindennapi kapcsolattartást. A gyerekek azonban ezekben a helyzetekben is gyakran óvatlanok. Sokszor olyan emberek barátságát is elfogadják, akikkel még nem is találkoztak, de ismerős ismerőse, vagy van valami közös érdeklődésük. Egyáltalán nem azt szeretném ezzel mondani, hogy akkor most mindenkit el kell tiltani a közösségi oldalak használatától, de számolnunk kell azzal is, hogy egy fénykép mögött rejtőző, magát 14 éves fiúnak mondó valaki a valóságban egy harminc, negyven vagy még idősebb férfi, aki szexuális vágyai kiéléséhez keres áldozatokat a világhálón. Ez az elsőre hihetetlennek tűnő jelenség maga a grooming.

Az elkövetők zöme több hónapon át, tudatosan felépített stratégiával vadászik a közösségi hálókon lévő fiatalokra, lányokra, fiúkra egyaránt. Bizalmukba férkőznek, kicsalnak tőlük személyes információkat, az interneten keresztül vonják be őket szexuális játékaikba, és végső esetben még személyes találkozóra is ráveszik őket, hogy a szexuális kihasználás a virtuális világ után a valóságban is megtörténjen, akár többször is. A gyerekek kezdetben – a jól kiépített bizalmi viszony révén – fel sem ismerik, hogy mi történik velük, nem okoz bennük törést, hogy aki kezdetben velük egykorúnak adta ki magát, a valóságban nem az. Az izgalom és kíváncsiság sokkal nagyobb bennük. Ha mégis személyes találkozóra kerül sor, akkor ezekről a gyerek nem beszél. Szégyenérzete van, hogy vele ez történt, történik, és nem kér segítséget. Szülőként, tanárként, felelősségteljesen gondolkodó felnőttként nekünk kell okosabbnak és érzékenyebbnek lennünk az ilyen helyzetekre. Még egyszer külön hangsúlyozom, hogy ebben a helyzetben nem a gyerek a hibás, hanem az a felnőtt, aki kihasználja.

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 295

VAN JOGI MEGOLDÁS?

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy milyen megoldási javaslatok vannak az ilyen és ehhez hasonló helyzetek kezelésére.

Az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság tárgyalódelegációi tavaly nyáron – a magyar soros elnökség ideje alatt – politikai konszenzusra jutottak a gyermekek szexuális zaklatása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló irányelvtervezet szövegéről. Cecilia Malmström üdvözölte a megállapodás hírét, kiemelve, hogy az megerősíti az EU elkötelezettségét a szexuális kizsákmányolás és a gyermekek szexuális zaklatása elleni küzdelem ügye iránt. „Bármit, amit az EU megtehet az efféle visszaélések ellen, az EU-nak meg kell tennie, és meg is fogja tenni" – hangsúlyozta a belügyi biztos, aki a megállapodás szövegét kiegyensúlyozott kompromisszumnak nevezte.

... nekünk kell okosabbnak és érzékenyebbnek lennünk az ilyen helyzetekre.

Az irányelvre a Bizottság még 2010 márciusában tett javaslatot. A tervezet értelmében az EU szigorúbb büntetéseket szabna ki azokkal szemben, akik gyerekeket zaklatnak szexuálisan. A javaslat egyebek között azt sürgeti, hogy még abban az esetben is folytassanak büntetőeljárást, ha valaki például az EU területén kívül csábít el vagy zaklat egy gyereket (az ilyen bűncselekmények tipikus esete a szexturizmus). A tervezet emellett nagy hangsúlyt helyez az efféle bűncselekmények megelőzésére és az áldozatok védelmére, és kiváltképpen azt szeretné elérni, hogy az elkövetők személyre szabott kezelésben részesüljenek a bűnismétlés elkerülése érdekében.

A jogszabályjavaslatot a Parlamentnek és a Tanácsnak még hivatalosan is jóvá kell hagynia.[4] Az ősz beköszöntével azonban felpörögtek az események. Az Európai Parlament október 27-én megszavazta a gyermekek szexuális zaklatásáról, szexuális kizsákmányolásáról és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló európai uniós irányelvtervezetet. Mint Cecilia Malmström, a belügyekért felelős európai bizottsági tag a strasbourgi plenáris szavazást üdvözölve hangoztatta, a jogszabály egyér-

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 296

telművé teszi: „az EU nem fogja eltűrni, hogy szexuális vágyaik kielégítéséhez a bűnözők tárgyként használják fel a gyermekeket, illetve azt, hogy áruként kereskedjenek velük". Az új jogszabály értelmében – amelyet formálisan még az EU-tagországok kormányait képviselő Tanácsnak is jóvá kell hagynia – egyszerűbb lesz büntetni és megakadályozni a gyermekek ellen elkövetett bűncselekményeket, és a sértettek is nagyobb védelemben részesülnek majd. November 15-én a Tanács is zöld utat adott az új irányelvnek. A tagállamoknak két évük van, hogy rendelkezéseit átültessék saját joggyakorlatukba.

A plenáris vitában a magyar képviselők közül Göncz Kinga (MSZP) egyebek között azt hangoztatta, hogy a gyermekek védelme közös felelősség. Kiemelte: az uniós képviselő-testület szükségesnek látta, hogy konkrét lépések történjenek a fiatal áldozatok védelmében, megsegítésében, többek között segélyvonalak létesítésével és megelőző oktatási programok kidolgozásával. Közleményében kifejtette azt is: „Óriási azoknak a száma, akiket becsapnak és elvisznek otthonukból. Kétszázezer orosz és kelet-európai nőt, gyermeket kényszerítenek prostitúcióra minden évben, a gazdasági válság és az elszegényedés pedig még sebezhetőbbé, kiszolgáltatottabbá teszi ezeket az embereket."

Gál Kinga (Fidesz) örömét fejezte ki, hogy „az Unió végre közösségi szinten lép fel a bűnözés legaljasabb formája, a gyermekpornográfia és a gyermekek szexuális zaklatása ellen, mely korunkban az internet segítségével a még legvédettebbnek hitt gyerekszobákba is beférkőzik". Külön méltatta a magyar EU-elnökség munkáját, melynek „sikerült minden tartalmi kérdéskört lezárnia a félév során".

Sógor Csaba (RMDSZ) azt emelte ki, hogy a gyermekek szexuális zaklatásának és kizsákmányolásának problémája nem választható külön az internet biztonságosabbá tételének kérdésétől. „Nem is lehet kérdéses, hogy a tagállamoktól összehangolt cselekvés szükséges a probléma kezelésének tekintetében", szögezte le.[5]

Az uniós jogszabályokkal összhangban egy felelősen, családcentrikusan gondolkodó nemzeti kormánynak is mindent meg kell tennie azért, hogy a jövő reménységei tudatosan és biztonságosan használják a technika adta lehetőségeket. Ehhez a munkához pedig partnerül kell hívni az egyházi és civil szervezeteket, akik a személyes kapcsolati hálójuk révén felbecsülhetetlen munkát végeznek.

Jan2–G2 2012.01.30. 12:31 Page 297

Úgy tűnik tehát, hogy jó úton vagyunk. Hátradőlni és megnyugodni azonban nem lehet. A digitális világ fejlődése megállíthatatlan, a változásokkal lépést kell tartanunk, hiszen mindannyiunk közös felelőssége, hogy biztonságos világot teremtsünk gyermekeink számára.

JEGYZETEK

[1] www.saferinternet.hu

[2] www.kek-vonal.hu

[3] www.biztonsagosinternet.hu

[4] www.bruxinfo.hu

[5] www.mti.hu